

Світлана Алексенко

*Доцент кафедри германської філології, кандидат філологічних наук,
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка*

КАТЕГОРІЯ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У СУЧАСНОМУ КІНЕМАТОГРАФІЧНОМУ ДИСКУРСІ

В останній третині 20 сторіччя внаслідок появи інтернету як глобального інформаційного павутиння значно спростився доступ масової аудиторії до різного роду ресурсів у цифровому форматі, і твори мистецтва, книги, музична та кінематографічна царини не стали виключенням. Різні види текстів, так чи інакше перегукуючись між собою, створюють ефект своєї діалогічності, тобто інтертекстуальності.

Хоча самий феномен інтертекстуальності існував завжди, починаючи з часів винаходу писемності, категорія інтертекстуальності і досі не отримала одноставного визначення. Основоположник вивчення інтертекстуальності М.М.Бахтін запропонував поняття діалогічності художнього тексту, стверджуючи, що для повного його осмислення треба співвіднести і порівняти його з іншими текстами [2, 373]. Французька літературознавиця Ю. Крістева, увівши термін «інтертекстуальність» у науковий обіг у 1967 році, визначила його як «текстуальну інтеракцію, яка відбувається всередині окремого тексту» [3, 432]. Дослідниця наголошує на важливості того способу, яким певний текст інтерпретує історію та вписується у її контекст [там само]. Р. Барт зазначає, що кожен текст є інтертекстом, оскільки інші тексти присутні в ньому на різних рівнях у більш або менш впізнаваних формах – це можуть бути тексти попередньої або оточуючої культури. Науковець порівнює текст із новою тканиною, зітканою зі старих цитат: уривків культурних кодів, ритмічних структур, фрагментів соціальних ідіом, що є поглинутими новим текстом і перемішаними в ньому [1, 428].

Категорія інтертекстуальності є глобальною ознакою сучасної епохи постмодернізму, адже самою епістемою постмодернізму є настанова переосмислення минулого, часто в іронічному контексті. У постмодерністському світобаченні знак, в тому числі і мовний, виявляється позбавленим своєї референційної функції, в результаті чого будь-який дискурс ґрунтується лише на інших дискурсах, текст – на інших текстах, не маючи ніякого зв'язку з реальністю. Сучасна культура, мистецтво, історія стають феноменами інтертекстуальності.

Кінематографічний дискурс є, безсумнівно, найскладнішим типом дискурсу за поєднанням в ньому різних семіотичних систем. Він представляє собою одночасно і інтертекстуалізований текст, і джерело інтертекстуальності. Істотний внесок в розвиток теорії інтертекстуальності в кінодискурсі вніс російський історик, філософ, кінознавець і філолог М.Б. Ямпольський, обґрунтувавши в своїх роботах інтертекстуальні зв'язки кінематографа із зовнішнім світом і творами мистецтва. Символічність кіно, що виражається кінематографічними засобами, виводиться М.Б. Ямпольським в ранг основної кінематографічної ознаки, аллюзивність кіно представляється як невід'ємний компонент кінотексту [5, 379].

Кінодискурс як семіотично ускладнений динамічний процес взаємодії автора та кінореципієнта протікає у міжмовному та міжкультурному просторі і виявляє якості вербально-візуальної єдності елементів, інтертекстуальності, множинності адресанта та контекстуальності значення [4, 7]. Множинність адресанта зумовлена тим, що кінодискурс як комунікативна подія-ситуація створюється поліфонічним автором (кіносценаристом, режисером, акторами, редакторами, операторами).

Основним способом прояву категорії інтертекстуальності у кінодискурсі вважаємо момент включення інших текстів / дискурсів чи їх елементів в кінематографічний твір. Інтертекстуальні зв'язки у кінодискурсі проявляються через екранізацію літературних творів чи коміксів, фільми-пародії (в них існує велика кількість алюзій на кінематографічні та телевізійні прийоми зйомки

тощо), рімейки. У якості класичного прикладу прояву категорії інтертекстуальності у кінодискурсі назвемо американський мультиплікаційний серіал «Сімпсони» (1989-донині), знятий у жанрі ситуаційної комедії. Представляючи собою відображення стилю життя «середнього американця», він містить численні алюзії та ремінісценції на широке коло сучасних цивілізаційних феноменів: особливості різних світових культур, вплив знаменитостей шоу-бізнеса на формування ціннісних орієнтирів та смаків у молоді, телебачення та інтернет, питання політичного та релігійного забарвлення (зокрема, питання одвічної боротьби дарвіністів та креаціоністів, одностатевих шлюбів, політкоректності, фемінізму, права громадян на зброю, легалізації наркотиків тощо). Знаним майстром інтертекстуальності в кінодискурсі варто вважати американського кінорежисера Квентіна Тарантіно, адже кожен його кіновитвір містить алюзії або на кінотвори інших режисерів, або на власні попередні кінострічки (найпоказовішими в цьому аспекті є «Reservoir Dogs» (1991), «Pulp Fiction» (1994), «Kill Bill» (2003), «Once Upon a Time in Hollywood» (2019)). Інтертекстуальні маркери задіюються режисером в різних частинах кінодіалогу залежно від його функцій в конкретній сцені фільму.

Отже, сучасною тенденцією у кінематографічному дискурсі з точки зору його інтертекстуальної ознаки є апелювання не до літературних художніх творів минулих століть, а до реалій сучасного дискурсу буття у широкому сенсі: політичного, соціального, соціокультурного, кінематографічного (обігруються сенси кінематографічних творів 20-30-річної давності). Інтертекстуальні маркери на різних етапах перегляду кінотворів вводять глядача в різноманітні контексти, сприяючи тим самим більш глибокому, образному та всеохоплюючому розумінню закладених в кінострічках концептуальних посилів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Ролан Барт. – М.: Прогресс, 1989. – 616 с.

2. Бахтин М.М. Проблема текста в лингвистике, философии и других гуманитарных науках / Михаил Михайлович Бахтин // *Эстетика словесного творчества* //– М.: Искусство, 1979. – С.250 – 296.
3. Кристева Ю. Бахтин, слово, диалог и роман / Юлия Кристева // *Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму*. – М.: Прогресс, 2000. – С. 427-457
4. Назмутдинова С.С. Гармония как переводческая категория (на материале русского, английского, французского кинодискурса): автореф. дис. ... канд. филол. наук, 10.02.04 «Германские языки» / С.С. Назмутдинова. – Тюмень, 2008. – 21 с.
5. Ямпольский М.Б. Память Тиресия. Интертекстуальность и кинематограф / Михаил Ямпольский // М.: РИК Культура, 1993. – 464 с.